

PRILOG OCJENJIVANJU DJELA NIKOLE ČOLAKA

Petar Strčić

Nikola Čolak se s važnijim rezultatima svojih istraživanja i proučavanja u našoj znanstvenoj i kulturnoj javnosti započeo pojavljivati 50-ih godina, kada se zaposlio u Državnom arhivu u Zadru, jednome od naših najbogatijih pohranilišta vrela uopće. Stoga je prirodno da je gotovo svu svoju pažnju posvetio hrvatskoj jadranskoj obali, posebno Zadru, a time i višestoljetnim vezama između naše i zapadnojadranske, tj. talijanske obale, te s ostalim apeninskim krajevima. Radove objavljuje u "Zadarskoj reviji", u riječkome "Morskom ribarstvu", u izdanjima zadarskoga Arhiva u "Radovima" Instituta za povijesne i ekonomske znanosti JAZU u Zadru, u "Analima" Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku, u splitskim "Mogućnostima", zagrebačkome "Arhivskom vjesniku", u "Pomorskom zborniku" JAZU u Zagrebu i Društva za proučavanje i unapređenje pomorstva Jugoslavije u Zadru, u izdanjima Matice hrvatske u Zagrebu itd. Nakon odlaska iz Hrvatske 60-ih godina (kao politički emigrant) prestaje Čolak surađivati s domovinskim izdavačima, ali povremeno i dalje objavljuje u Italiji, npr., u glasilu "Studi Veneziani" i "Archivio Veneto".

Gotovo svi važniji prilozi dr. Nikole Čolaka govore o gospodarskoj problematici istočnojadranske, odnosno hrvatske obale u prošlosti, pretežno u razdoblju od XVI. do XIX. stoljeća. U okviru te tematike taj je stručnjak osobitu pažnju posvetio pomorstvu i ribarstvu kao najbitnijoj komponenti onodobnoga života; dodiruje se tih sadržaja u prostornome rasponu od Istre na sjevernom hrvatskom primorju pa preko o. Paga i Hvara, naravno, osobito grada Zadra i njegova područja do dalmatinskoga dijela južnoga hrvatskog primorja. Svojim interesom rjeđe zalazi u neke druge periode ili istraživačke oblasti – npr., piše o rukopisnoj ostavštini Sime Ljubića, o povijesti talijanske arhivistike, o prirodoslovnom muzeju u Zadru itd.

Sâm N. Čolak ističe kao vrednije samo dvadesetak svojih radova, ali među njima doista ima i fundamentalnih studija; one imaju trajnu sadržajnu vrijednost. Ovdje posebno ističem Čolakov arhivski prilog – opsežan inventar spomenute Ljubićeve rukopisne ostavštine, radove o Zadru uopće te o pomorskim vezama Dalmacije i Istre s apeninskim lukama. Navodim dvadesetak objavljenih važnijih studija i članaka: "Nacionalni i socijalni karakter stanovništva Zadra i okolice u prošlosti" (Zadarska revija, III, 4, 1954, str. 350 – 361), "Iz povijesti našega ribarstva" (Morsko ribarstvo, VIII, 11, Rijeka 1956, str. 369 – 371), "Inventar rukopisne ostavštine Sime Ljubića" (Izdanja Državnoga arhiva u Zadru, 1956, str. 225 – 262), "Otpor ribara Zadarskog otočja u XVI. st. protiv obaveze Samostanu sv. Krševana i Zadru" (Anali Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku 4 – 5, 1956, str. 503 – 525), "Spis Andrije Berolija o uređenju Dalmacije krajem XVIII. stoljeća" (Mogućnosti 5, Split 1957, str. 397 – 410, 6, str. 499 – 510), "Iz života iseljenika Makarske i njenog Primorja na srednjedalmatinskom otočju u XVII. i XVIII. st." (Prilozi povijesti o. Hvara 1, Split 1959, str. 87 – 21), "Narodni preporod u Dalmaciji u svjetlu historiografije" (Radovi Instituta JAZU u Zadru 8, 1961, str. 345 – 411), "Poljoprivreda Zadarske komune u ranom srednjem vijeku" (isto, 9, 1962, str. 163 – 190), "Borba novih stanovnika na srednjedalmatinskom otočju u XVII. i XVIII. st. za očuvanje stečenih privilegija" (Prilozi povijesti o. Hvara 2, Hvar 1962, str. 52 – 89), "Pitanje crkve Sv. Križa u Sućuraju na Hvaru" (isto, str. 46 – 48), "Naše ribarstvo do pada Mletačke Republike" (Pomorski zbornik 1 – 2, Zagreb 1962, str. 393 – 424), "Pomorstvo zadarske komune od dolaska Hrvata na Jadran do pada Mletačke Republike" (isto, str. 1555 – 1595), "Povijest talijanske arhivistike u časopisu 'Rasegna degli archivi di Stato'" (Arhivski vjesnik 5, Zagreb 1962, str. 419 – 430), "Proizvodnja paške soli i pomorska trgovina do pada Paga pod mletačku vlast godine 1409" (Pomorski zbornik 1, Zadar 1963, str. 477 – 515), "Zemljišni potezi zadarske komune u 12. stoljeću" (Radovi Instituta JAZU u Zadru 10, 1963, str. 367 – 396), "Prilozi literaturi za povijest poljoprivrede Dalmacije" (isto, str. 689 – 694), "Ekonomska moć iških parona Banića u XVII stoljeću" (Pomorski zbornik 2,

Zadar 1964, str. 641 – 651), "Brodovlasnici zadarske komune između Karlovačkog i Požarevačkog mira" (isto 3, 1965, str. 775 – 808), "Navigazione marittima fra i porti dalmato-istriani e i porti pontifici all' fine del Settecento" (Studi Veneziani 11, Firenze 1969, str. 583-634), "Navigazione marittima fra i porti dalmato-istriani e i porti pontifici alle fine del Settecento. Dalmazia" (isto 14, 1972, str. 225 – 353) i "Armatori del Comune di Zadar fra la Pace di Požarevac e la missione del Sindici inquisitori (1718 – 1751)" (Archivio Veneto 96, str. 43 – 118).

U okviru tih većih i značajnih studija i članaka nalaze se i Čolakove četiri knjige koje su objavljene u pet svezaka, i to u periodu njegove emigracije, od 1977. do 1993. godine. Među njima su i ove tri: "Iza bodljikave žice. Svjedočanstvo životu Hrvatske u srbokomunističkoj Jugoslaviji" (Padova 1977, str. 256), "La Jugoslavia comunista fra il disegno dell'intelligenza e il diritto di Stato della Croazia" (Opere, Età Contemporanea, Libro I, Volume I, Centro di studi storici croati, Venecija 1979, str. 387) i "Hrvatska iznad svega. Odsjevi prošlosti – Perspektiva budućnosti" (Centro di studi storici croati u Veneciji, "Suвремена Hrvatska", II, Padova 1988, str. 290). Sadržaji ovih knjiga govore iz rakursa čovjeka koji je bio prognan i teško pogođen u domovini, ali koji se stalno drži svojih uvjerenja i koji iz tuđine iznosi svoje viđenje tadašnje Hrvatske, odnosno Jugoslavije u doba njihova komunističkog sistema. To su veoma zanimljiva razmišljanja o nizu pitanja i svjedočanstva intelektualca – znanstvenoga i kulturnog radnika, čija stremjenja signifikantno naznačuju naslov treće spomenute knjige.

Za znanost je, međutim, osobito zanimljiva knjiga koja je u dva sveska u Padovi objavljena 1985. i 1993. godine, a u izdanju spomenutoga venecijanskog izdavača. Jer, ta dva veoma opsežna sveska koja govore o pomorstvu na Jadranu u XVIII. st. kruna su dosadašnje višedesetljećne znanstvene aktivnosti dr. Nikole Čolaka; ovdje se, naravno, ne radi samo o voluminoznosti ove knjige u dva toma – zajednički ta dva sveska imaju čak više od 1500 štampanih stranica. To je, zapravo, velebno arheografsko izdanje, a regesta vrela nadopunjena su opsežnim i veoma brojnim bilješkama. Puni naslov glasi ovako: "Regesti marittimi croati. Setecento, I parte. Navigazione nell'Adriatico. Hrvatski pomorski regesti. Osamnaesto stoljeće. I. dio. Plovidba na Jadranu" (vol. I, Padova 1985, str. 646, vol. II, 1993, str. 866). Sâm autor ovako govori o ove svoje dvije edicije iz oblasti egdotike: "Prve dvije scrije publiciranih vrela predstavljaju u punome smislu riječi 'Codice diplomatico marittimo croato – Hrvatski diplomatski pomorski zbornik'. Pošto se završe u cijelosti istraživanja po hrvatskim i talijanskim, prije svega primorskim, arhivima, treba preći s ekipom istraživača na građu pohranjenu u arhivima ostalih mediteranskih zemalja. U pitanju je, naravno, građa koja se odnosi na Hrvatsku. Uvjet, da se proučavateljima hrvatske pomorske povijesti dadu na raspolaganje arhivska vrela u cjelini, kako bi ovi izbjegli neugodna iznenađenja. Taj je cilj u pogledu dokumentarne građe ostvarila Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u 18 svezaka 'Hrvatskog diplomatskog zbornika – Codex diplomaticus Regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae' došavši ravno do 1400. godine; objavivši vrela u cjelini, a obuhvaćaju sva područja hrvatske povijesti. Poželjeti je da Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti nastavi gotovo stoljetni rad Jugoslavenske Akademije, kako bi došla do kraja XV stoljeća i to in extenso, jer su vrela još uvijek relativno slabo sačuvana. Tek od XVI st. pa dalje ulaze u obzir 'regesti' zbog preobilja građe. Uporedo s publiciranjem vrela iz pomorstva u 'Hrvatskom diplomatskom pomorskom zborniku' trebalo bi preći i na ostala područja ljudskog života; agrar, obrt i industrija, kopneni promet, pravo, društvo, diplomacija, politika, kultura."

Nikola Čolak prošao je dugi put od hrvatskoga Janjeva na Kosovu (gdje je rođen 1914. godine) preko više gradova u Hrvatskoj do Padove na Apeninskom poluotoku, gdje i sada živi. Svojim dosadašnjim objavljenim radovima N. Čolak pokazao je znatna dostignuća u oblasti znanstvenih istraživanja – u pronalaženju vrela, u njihovu korištenju i njihovu arheografskom objavljivanju, u proučavanju i obradi izvornih podataka i njihovim objavljivanjem u raspravnim izdanjima i u arheografskim izdanjima. Iako u visokim godinama života, dr. Čolak je i dalje veoma aktivan na znanstvenom i stručnom polju, godinama afirmirajući hrvatsku historiografiju i u stranom svijetu.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

GODINA XLVI (1)

1993.

IZDAVAČ: Društvo za hrvatsku povjesnicu

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS, Zagreb

Ivan KAMPUŠ, Zagreb

Tomislav RAUKAR, Zagreb

Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Ivan KAMPUŠ

TAJNIK REDAKCIJE

Ivica PRLENDER

LEKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Društvo za hrvatsku povjesnicu

Zagreb, Odsjek za povijest, Filozofski fakultet

Ul. Đure Salaja 3

Narudžbe šaljite na navedenu adresu

Cijena ovog broja iznosi 60 kuna

Izdanje časopisa sufinancira

Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske

Slog i prijelom na kompjutoru: DENONA, Pergošićeva 8 – Zagreb

Tisak: KRATIS, Vrapčanska 15 – Zagreb, svibanj 1994.